

המרד הגדול - חלק א

בשלושת השיעורים הבאים נעסוק במרד הגדול.
שיעור זה, הראשון בנושא, יעסוק בשלבים הראשונים של המרד.

פתיחה: בתחילת השיעור נציג בפני התלמידים שתי קבוצות שפעלו בתקופה זו: המתונים ולעומתם הקנאים (ובתוכם הסיקריים) שהיו חלוקים ביניהם לגבי הגישה בה יש לנקוט כלפי השלטון הרומי.

פעילות א:

אפשרות א: נשאל את התלמידים: מהם הטיעונים שהועלו, לדעתכם, על ידי כל קבוצה ביחס למרד? (התלמידים יוכלו להיעזר בטבלה אותה מילאו בשיעור הקודם העוסקת בקשיים עמם נאלצו היהודים להתמודד תחת שלטון הנציבים) התשובות הצפויות הן:

הקנאים והסיקריים טענו כי לא ניתן להמשיך ולשתוק נוכח המציאות הקשה (המצב הכלכלי הקשה, הפגיעה בכבוד הדת היהודית ובמעמדו של בית המקדש, הרצח והפגיעה ביהודים רבים, המתח בתוך החברה היהודית ובין האוכלוסייה היהודית לנוכרית ועוד).

המתונים טענו כי מרד נגד רומא הוא חסר סיכוי ויביא לפגיעה אנושה באוכלוסייה היהודית בארץ ובבית המקדש.

אפשרות ב: ניתן לחלק לתלמידים דף ובו חלקים מנאומו של אגריפס השני (יישלח בנפרד) שמטרתו להניא את העם מלהילחם ברומא (פרטים על ייחוסו ופעלו מופיעים בתחתית עמוד 112 בספר הלימוד). על התלמידים להציג טיעון נגדי לכל טיעון שהציג אגריפס.

לדוגמא, בקטע להלן מנאומו של אגריפס נטען שאין סיכוי להצלחת המרד לאור מיעוט הצבא, כלי הנשק והממון שבידי היהודים. רומא היא אימפריה אדירה ובלתי מנוצחת.

”היכן החילות שלכם? היכן כלי הזין שאתם נשענים עליהם? היכן שרוי הצי שלכם שבו אתם חושבים לטאטא את מימי הרומאים? היכן האוצר הרחב שלכם לכיסוי הוצאות המסע? ... כלום לא נסוגו צבאותינו הרבה פעמים אפילו מפני העמים השכנים, בעוד שהכוח הרומאי עדיין בלתי מנוצח בכל העולם הנושא? ... כלום עשירים אתם מהני גליה, חזקים מהני גרמניה? נבונים יותר מן היוונים? מרובים יותר מכל עמי העולם? מהו הדבר הנוסף בכס ביטחון להתקומם נגד הרומאים?”

חגי, שמואל (עורך). יוסף בן מתתיהו (יוספוס פלביוס): מלחמת היהודים. ירושלים: הוצאת ראובן מס, תשנ"ג (1993), עמ' 127-128.

מול טיעון זה, יכולים התלמידים להעלות טיעון נגדי המתבסס על אירוע היסטורי דומה לכאורה - מרד המכבים. התלמידים יטענו שגם יוון נחשבה בעבר לאימפריה הגדולה בעולם, חזקה ובלתי מנוצחת, והנה, מיעוט קטן אך נחוש באמונתו ובצדקתו הצליח להביסה ואף לזכות בעצמאות.

פעילות ב:

התייחסות לנושא המשיחיות בתקופה זו: יש לקחת בחשבון שנושא המשיחיות בכלל ודמותו ופועלו של ישו בפרט, יכול ליצור סקרנות גדולה מאוד מצד התלמידים ועל כן עלינו להחליט (על פי הספק חומר הלימוד) כמה זמן להקדיש לנושא והאם ברצוננו לדחות את העיסוק בנושא זה לשנה הבאה כאשר התלמידים ילמדו על התפתחות הנצרות.

אם החלטנו לעסוק בנושא המשיחיות בשיעור זה, ניתן לספר לתלמידים בקצרה על תופעת המשיחיות ולציין פרטים מחיי ומותו של ישו. התלמידים יכולים לקרוא את המידע בעמוד 111 בספר הלימוד (כולל את המידע במלבן הוורוד בצד שמאל של העמוד והמידע בתחתית העמוד) וליצור מעין "תעודת זהות" הכוללת את שם אמו, מקום הולדתו, שנות חייו, במה הואשם, מה היה גזר דינו ועוד).

פעילות ג:

המלכה ברניקי: מומלץ לעסוק בדמותה ובפעלה של המלכה ברניקי כפעילות העשרה או כעבודת בית.

תשובות לשאלות בעמוד 113:

א. מהתנהלותה מול הנציב פלורוס ניתן ללמוד על תכונותיה של ברניקי: רחומה, רגישה, אכפתית, דואגת ומסורה לנתיניה היהודים, עד כדי כך שהיתה מוכנה לסכן עצמה בעבורם.

ב. ברניקי הגיעה לירושלים כדי להקריב קרבן כחלק מנדר שנדרה. היא נדרה נדר, ככל הנראה, משום שחלתה או סבלה ממצוקה כלשהי. דבר זה מלמד על אופיה כדמות חזקה, שעומדת בדיבורה. כמו כן, הדבר מלמד על מרכזיותו של המקדש באותם הימים והמקום המשמעותי שמילא בקרב העם.

ג. יתכן כי ברניקי ואגריפס תמכו בדיכוי המרד משיקולים ריאליים - הם לא ראו שום אפשרות (ואולי גם כדאיות) במרידתה של יהודה והרצון לשחרור משלטון האימפריה הרומאית. עוד יתכן, כי הם פעלו בלחץ השלטונות הרומאיים שציפו מהם להביע הזדהות מלאה עם המדיניות הרומאית.

פעילות ד:

להלן רעיון מקורי להמחשת משמעות המעשה של הפסקת הקרבת הקורבן לשלום הקיסר כצעד שהיווה, למעשה, את הפתיח למרד: נציג בפני התלמידים בקבוק קולה סגור ולאחר ניעורו מספר פעמים נשאל את התלמידים האם לאחר ניעור הבקבוק, הנוזל התוסס יתפרץ החוצה? התלמידים יענו שדבר זה יקרה, רק עם פתיחת הפקק ..

הנמשל ברור - ישנה תסיסה רבה בקרב האוכלוסייה היהודית בארץ על רקע המצב הכלכלי הקשה, המתח החברתי בין המעמדות בעם והקבוצות השונות, הפגיעה בדת היהודית ועריצות השלטון הרומי. הפסקת הקרבת הקורבן לשלום הקיסר, היה הצעד שביטא את "פתיחת הפקק", הפתיח למרד. לאחר מכן, כל רגשות התסכול, הכעס והשנאה התפרצו החוצה..

נמלא עם התלמידים תרשים המתאר את מהלך המרד. שימו לב! תרשים זה ילווה אותנו גם במהלך השיעורים הבאים, כאשר בכל שיעור יושלם החלק הרלוונטי לנושא הנלמד.

התרשים יישלח בנפרד. להלן התשובות שיש למלא בתרשים בשיעור זה:

פעילות ה:

העיסוק בדמותו של יוסף בין מתתיהו ובאירועים ביודפת הוא מרתק ומהווה הזדמנות לדיון משמעותי.

ניתן להראות לתלמידים את הסרטון הבא: "איני בוגד!" - הדילמה של יוסף בן מתתיהו (**חובה לצפות בסרטון מראש!** ישנם חלקים קצרים שיתכן ואינם מתאימים לתלמידים)

<https://www.youtube.com/watch?v=IBf315NOdXM&list=PLIBVL6HBxsdljPmouoPy3FFNOxB7DP2-N&index=24>

מומלץ לנצל את הנושא על מנת לערוך בכיתה פעילות בסגנון "דיבייט", כאשר על התלמידים לנקוט עמדה ולהציג טיעונים בעד ונגד מעשהו של יוסף בן מתתיהו ביודפת, תוך התייחסות לדמותו, לפועלו וליצירתו הספרותית לאחר כניעתו לרומאים.

תשובות לשאלות בעמוד 115:

א. הכיתוב על המטבע הראשון (שנטבע בשנה השלישית למרד) הוא: "שקל ישראל" וכן "ירושלים הקדושה".

הכיתוב על המטבע השני (שנטבע בשנה השנייה למרד) הוא: "חרות ציון"

הכיתוב במטבע השלישי (שנטבע בשנה הרביעית למרד) הוא: "לגאולת ציון".

סיסמאות המרד השתנו במהלך השנים:

חרות ציון ← ירושלים הקדושה ← לגאולת ציון.

הדבר מעיד על כך שבתחילת המרד, המניע המרכזי ללחימה היה לאומי - שאיפה לעצמאות. לאחר מכן, באו לידי ביטוי שאיפות דתיות: אזכורה קדושתה של ירושלים ולאחר מכן השימוש במילה "גאולה" שיש לו משמעות דתית - משיחית.

עוד יתכן, כי בתחילת המרד היו למורדים תקוות ריאליות שאכן המרד יצליח והם יזכו בחרותם הלאומית, אך במשך הזמן הם הבינו שרק התערבות אלוקית ניסית תציל את המצב ומכאן השימוש במילה "גאולה" הטומנת בחובה משמעות משיחית.

ב. יתכן כי הטבעת סמל ארבעת המינים בא להעביר את המסר בדבר חיוניותה של האחדות במיוחד בעת הזו. אנו יודעים כי היריבות בין הקבוצות השונות בעם והחיכוכים על רקע שאלת הנהגה, גרמה להרג ולשריפת מחסני מזון יקרים. עתה, בשנה הרביעית למרד, הדגישה הנהגה את חשיבותה המרכזית של האחדות כגורם קריטי בהצלחת המלחמה נגד הרומאים.

א. ניתן לראות ביוסף בוגד בעמו משום שלא הרג את עצמו כפי שסוכם בינו לבין חבריו, אלא בחר להיכנע לרומאים (ומאוחר יותר אף ליווה אותם במסעם לדיכוי המרד). מאידך, ניתן לראות את יוסף כמי שחשב שיוכל להביא תועלת רבה יותר אם יישאר בחיים ויתכן שלא ראה בחרות ערך עליון יותר מערך החיים.

ב. אנו יודעים שיוסף אהב את עמו ועל כן ניתן לשער שניסה לדייק בתיאור הפרטים. אולם, מאחר והוא נעשה לבן חסות של הרומאים ואף ליווה אותם במסעם (וניתן לשער שכתביו היו נתונים לביקורת) יש לחשוש שמה פרשנותו לאירועים נוטה להמעיט בערך המעשים האכזריים המיוחסים לרומאים.

למידה מרחוק:

אפשרות א: השיעור יועבר בזום, כאשר הפתיחה תיערך ב"מליאה" ולאחר מכן נחלק את התלמידים ל"חדרים" וכל קבוצה "תקבל" טיעון אחד מנאומו של אגריפס ותצטרך לכתוב טיעון נגדי. לאחר מכן נחזור למליאה ונבצע הדגמה עם בקבוק קולה (או כל נזול תוסס אחר) על מנת להבהיר את המשמעות של הפסקת הקרבת הקורבן לשלום הקיסר (כמבואר במעריך לעיל).

התלמידים ימלאו את ארבע המשבצות הראשונות בתרשים "מהלך המרד", על פי עמוד 114 בספר הלימוד ולאחר מכן נצפה בקטע מהסרט "איני בוגד!" - הדילמה של יוסף בן מתתיהו (עליכם לצפות בסרטון במלואו ולהחליט איזה חלק ממנו להראות ולתלמידים) ולדון עמו בנושא. ניתן לקיים את ה"דיבייט" - כפי שמפורט במעריך הלמידה מקרוב, גם דרך הזום.

אפשרות ב: נשלח לתלמידים את הקובץ המצורף: המרד הגדול - חלק א, לתלמידים.

שימו לב! הקובץ אינו מכיל התייחסות למשיחיות בתקופה זו, וכן אינו מכיל התייחסות למעשהו ודמותו של יוסף בן מתתיהו. אנו ממליצים לעסוק בנושא המשיחיות במפגש פנים אל פנים או במפגש בזום. לגבי התייחסות למעשהו של יוסף בן מתתיהו, ניתן לשלוח לתלמידים קטע מתאים מהסרטון "איני בוגד!" - הדילמה של יוסף בן מתתיהו (קישור הובא לעיל) ולבקש מהם לכתוב טיעונים בעד ונגד מעשהו של יוסף בן מתתיהו ביודפת תוך התייחסות לדמותו, לפועלו וליצירתו הספרותית לאחר כניעתו לרומאים. ניתן גם לצפות ביחד בזום בקטע מהסרטון ולדון עם התלמידים בנושא זה.